

Anmeldelse: Festskrift for FED**FEST – Forsikrings- og Erstatningsretlige Skrifter I•2000***af adjunkt, ph.d. **Lisbeth Kjærgaard**, Aarhus Universitet

Lisbeth Kjærgaard
lk@jura.au.dk

Forsikrings- og Erstatningsretlige Skrifter er et nyt dansk tidsskrift, hvis første nummer (1:2000) er udgivet i anledning af, at Forsikrings- og Erstatningsretlig Domssamling, daglig tale forkortet FED, i 1999 fyldte fem år.

Det er meningen, at festskriftet skal udgøre første bind i en påtænkt skriftrække med udgivelse ca. en gang om året. I forordet anføres det, at formålet med udgivelsen er at »styrke den faglige udvikling inden for dansk forsikrings- og erstatningsret ved at skabe debat og overblik og være forum for retsvidenskabelige udgivelser«.

Festskriftet indeholder i alt 17 velskrevne artikler, der er udarbejdet af praktikere og forskere inden for forsikrings- og erstatningsretten. Artiklerne varierer noget i form og længde, og giver derved netop et godt indblik i de mange forskellige emner og indfaldsvinkler, der præger de aktuelle diskussioner på området.

Samspeilet mellem forsikrings- og erstatningsretten

Der er ikke tilkendegivet et egentligt fællestema for artiklerne, om end flere forfattere har valgt at behandle samspeilet mellem forsikrings- og erstatningsretten og herunder tillige de udviklingstendenser i form af en eventuel skærpelse af ansvarsgrundlaget, som bl.a.

henset til mulighederne for at tegne forsikring kan være et forsvarligt og acceptabelt resultat. Som eksempel kan nævnes Gomards artikel »Betydningen af forsikring for forholdet mellem skadevolder og skadelidt«, der ikke – som titlen måske ellers kunne give en vis forventning om – primært omhandler reglerne i Erstatningsansvarslovens (EAL) kapitel 2 og 3. Artiklen angår derimod skadelidtes direkte krav mod en lovpligtig motoransvarsforsikring og skadelidtes adgang til at søge skadevolders forsikringsselskab i henhold til en frivillig ansvarsforsikring i medfør af Forsikringsaftalelovens (FAL) § 95. Yderligere behandler Gomard retsstillingen for

*) Stig Andersen et al: *Forsikrings- og Erstatningsretlige Skrifter. Festskrift for FED 1:2000*, 1. udg. 1. oplag, 377 sider, kr. 358,40 + moms. Forsikringshøjskolens Forlag 2000

medsikrede ved tingsforsikring, dvs. dækning af andre end forsikringstagerens interesser. Sidstnævnte illustreres på glimrende vis i Vagners bidrag »Nogle bemærkninger om entreprenørers skadeforvoldelse«, hvor det anføres, at en entreprenør, der forvolder skade på sit eget arbejde – for hvilket han bærer faren for indtil afleveringen, jf. AB 92, 12, stk. 1² – i kraft af reglen i FAL § 54 hører til kredsen af sikrede personer under bygherrens tingsforsikring, hvorfor et eventuelt regreskrav skal bedømmes efter FAL § 18 og § 20, og et eventuelt erstatningskrav mod entreprenøren er uaktuelt. Det samme gælder i tilfælde af entreprenørens skadeforvoldelse på eget arbejde, på bygherrens eksisterende ejendom eller på andre deltagende entreprenørers arbejde, såfremt entreprenøren er medtaget som sikret i bygherrens brand- og stormskadeforsikring.

Transportansvaret

Bidragene, der behandler udviklingstendenser i ansvarsgrundlaget, tæller bl.a. Villadsens »Er det i forvejen strenge transportansvar ved at blive endnu mere skærpet?« Det angives, at der hos domstolene er en tendens til at skærpe transportansvaret på følgende tre måder:

- 1) der stilles strengere krav til transportørens bevis om, at han ikke har handlet culpøst (exculpationbevis)³,
- 2) kravene til skadelidtes bevis for, at transportøren har udvist grov uagtsomhed – med den konsekvens at transportøren ikke kan påberåbe sig aftalte ansvarsbegrænsninger – slækkes og
- 3) der stilles mindre krav til skadelidtes opgørelse af erstatningskravet.

Såfremt domstolene faktisk slækker på kravene til skadelidtes dokumentation for det påståede erstatningskrav, kan det naturligvis betyde, at skadevolderen (transportøren) kom-

mer til at betale en større erstatning, men dette er ikke det samme som en skærpelse af ansvarsgrundlaget i traditionel forstand.

Grov uagtsomhed

I dansk erstatningsret anføres det i almindelighed, at culpabedømmelsen er blevet objektiviseret i forhold til tidligere tiders klassiske culpadeinitions udgangspunkt i en bonus pater-figur.⁴ Ivan Sørensen fastslår i sit bidrag »Et objektiviseret konkret risikokriterium? Begrebet grov uagtsomhed i erstatnings- og forsikringsretten – i lyset af nyere domme fra Højesteret«, på baggrund af en god gennemgang af Højesterets praksis, at der foreligger grov uagtsomhed i EAL § 19, stk. 2, nr. 1, og FAL § 18, stk. 2's forstand, når skadevolders/sikredes adfærd har indebåret en indlysende fare for den indtrådte skade. Konklusionen er således, at begrebet grov uagtsomhed omfatter andet og mere end bevidst grov uagtsomhed, idet der anvendes et objektiviseret konkret risikokriterium. Det kan anføres, at den tidligere omtalte ændring i retning af en mere objektiv culpabedømmelse, hermed også giver sig udslag i bedømmelsen af, om den udviste uagtsomhed er grov.

Afslutningsvis rejser Ivan Sørensen det særdeles interessante spørgsmål, om indførelsen af det objektive risikokriterium (»en så indlysende fare«) reelt medfører en skærpet praksis, således at der i flere tilfælde end tidligere vil blive statueret grov uagtsomhed. Det anføres herom, at »gennemgangen af Højesterets ovenfor citerede domme og en gennemgang af ankenævnets kendelser, afsagt indenfor de sidste 5 år, efterlader det indtryk, at der stilles mindre krav end tidligere, før der statueres grov uagtsomhed. Dette indtryk kan imidlertid lige så vel skyldes, at forsikringstageren/mennesket er blevet mere skødesløs med næstens og egne værdier, som at der er tale om en skærpelse hos de retsanvendende myndigheder?« I sig selv indebærer det ikke nødven-

digvis en skærpelse, at der ved bedømmelsen i højere grad end tidligere skal benyttes mere objektive kriterier, og det kan måske overvejes, om den omtalte tilsyneladende skærpelse har været tilsigtet, samt om den er hensigtsmæssig.

Arbejdsgiveres erstatningsansvar

Wiisbyes artikel om »Arbejdsgiveres erstatningsansvar for arbejdsskader – nyere praksis« indeholder en særdeles nyttig gennemgang af de seneste års retspraksis og udgør således et vigtigt supplement til Vikner og Hermansens »Arbejdsgiverens arbejdsskadeansvar«⁵, for enhver der måtte have behov for at danne sig et overblik over området. En væsentlig konklusion hos Wiisbye på de seneste års retspraksis på området er, at domstolene ikke ses »at have skærpet ansvarsvurderingen i forhold til den praksis, der var gældende før højesteretsdommen [U 1989.1108⁶] blev afsagt [...] Den culpabedømmelse, der ligger til grund for vurderingen af ansvarsgrundlaget, vil ofte kunne karakteriseres som streng eller skærpet«. Det fremhæves dog a.s. i note 29, at der ikke i praksis anvendes en helt så skærpet culpabedømmelse, som der er givet udtryk for hos Vikner og Hermansen. Det kan i øvrigt anføres, at ASL – uanset at dækningen ikke i alle henseender er på »niveau« med erstatningerne i henhold til EAL – mindsker behovet for at indføre objektivi ansvar for arbejdsskader.⁷

Stationærbegrebet

Ved personskader har skadens stationærtidspunkt hidtil været afgørende for udmålingen af erstatningsposterne i EAL §§ 2-5.⁸ I artiklen »Hvad lægger domstolene i begrebet stationærtidspunkt?« underkaster Ravnkilde brugen stationærtidspunktet en nøje, kritisk analyse med en filosofisk tilgangsvinkel.

Det påvises af Ravnkilde, at den i forarbejderne til den oprindelige EAL angivne definition på stationærbegrebet – nemlig at stationærtidspunktet indtræder, når der ikke ud fra en lægelig vurdering kan forventes yderligere bedring i skadelidtes helbredstilstand – ikke følges i praksis. Endvidere konstateres det, at heller ikke det tidspunkt, hvor der sidste gang indtræder en varig og væsentlig bedring i skadelidtes helbredstilstand, har betydning for udmålingen. Det konkluderes derimod, at domstolene har erstattet stationærtidspunktet med to andre: dels tidspunktet for arbejdets genoptagelse i et omfang svarende til erhvervsevnen, og dels tidspunktet for den sidste relevante speciallægeundersøgelse før erstatningssagens afgørelse.

Ved den netop vedtagne revision af EAL er stationærbegrebet helt udgået af lovteksten under henvisning til, at det er et uhensigtsmæssigt kriterium, der giver anledning til en række tvister, og at der ved begrebets brug som skel mellem midlertidige og varige ydelser efter EAL kan opstå situationer, hvor skadelidte efter stationærtidspunktet lider et indtægstab, der ikke erstattes.^{9,10} I stedet er det bestemt, at i det omfang der er lidt et varigt erhvervsevnetab, ophører skadelidtes ret til erstatning for tabt arbejdsfortjeneste først, når det er muligt midlertidigt eller varigt at skønne over den fremtidige erhvervsevne, jf. § 2, stk. 1, 2. pkt. Er der ikke lidt et varigt erhvervsevnetab, skal erstatning for tabt arbejdsfortjeneste ydes indtil det tidspunkt, hvor skadelidte kan begynde at arbejde igen, jf. § 2, stk. 1, 1. pkt. Svie- og smertegodtgørelse skal ydes så længe skadelidte er syg, jf. § 3, 1. pkt. Méngreden skal fastsættes, når det er muligt at bedømme skadelidtes varige mén, hvilket må antages typisk at være det tidspunkt, hvor helbredstilstanden kan betragtes som stationær i den forstand begrebet hidtil er blevet brugt. Samtidig er der indført mulighed for, at skadelidte kan kræve en foreløbig erhvervsevnetabserstatning, idet der anlægges et skøn

over den varige indtægtsnedgang på baggrund en midlertidig udtalelse fra Arbejdsskadestyrelsen, jf. § 2, stk. 1 og § 5, jf. § 10. Ændringerne i EAL skaber derved et mere smidigt system end det hidtil gældende og bringer reglerne mere i overensstemmelse med den praksis, som Ravnkilde har beskrevet i artiklen.

Begunstigelsesklausuler

En række af festskriftets artikler vil være af stor interesse for det udvalg, der i øjeblikket arbejder med revisionen af den danske FAL. Eksempelvis kan nævnes Munksgaard Nielsens »FALs begunstigelsesregler i kritisk belysning«, der med øje for den historiske udvikling udgør et værdifuldt indlæg i debatten om, hvorledes begunstigelsesreglerne ved livs- og ulykkesforsikring bør udformes i forbindelse ændringerne i FAL. Navnlig den nugældende regel i FAL § 104, stk. 2, om at forsikringssummen i de tilfælde, hvor forsikringstageren har indsat en ikke-tvangsarving som genkaldeligt begunstiget (men dog efterlader sig tvangsarvinger), skal behandles som tilhørende dødsboet og tillagt den begunstigede ved testament, er genstand for kritik a.s. Et hovedsynspunkt hos Munksgaard er, at der ved revisionen af FAL § 104, stk. 2, bør tages udgangspunkt i den værdi, som en forsikring repræsenterer for forsikringstageren i hans levende live, da reglen bygger på arvelovens principper om tvangsarv. Det er således Munksgaards opfattelse, at en forsikringstager i forhold til tvangsarvingerne frit bør kunne disponere over værdispringet mellem værdien i levende live (eksempelvis tilbagekøbsværdien) og det eventuelt større beløb, som kommer til udbetaling i tilfælde af forsikringstagerens død. Udformningen af en regel, der kan imødekomme fremtidig arveretlig lovgivning og skattetænkning, tjene flertallets generelle interesser samtidig med

at resultatet skal være administrerbart for forsikringsselskaberne, er på ingen måde en nem opgave.

Afslutning

Ovenstående er alene en kort introduktion til et udpluk blandt festskriftets særdeles læseværdige artikler. Festskriftet har stor aktualitet for enhver, der beskæftiger sig med forsikrings- og erstatningsretlige problemstillinger, hvadenten dette er på overvejende teoretisk eller praktisk plan. Forhåbentlig bliver festskriftet starten på en lang række af skrifter, der tillige vil være kendetegnet ved bidrag af høj faglig kvalitet.

Noter

- ¹ FED er en domssamling, hvor samtlige landsretsdomme samt Sø- og Handelsretsdomme af relevans for forsikrings- og erstatningsretten trykkes. Herudover rummer FED udvalgte kendelser afsagt af Ankenævnet for Forsikring og af Erstatningsnævnet (Erstatningsnævnet træffer afgørelse i sager vedrørende lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser). Endvidere indeholder FED en offentliggørelse af udvalgte responsa afgivet af Forsikring & Pension.
- ² Almindelige betingelser for arbejder og leverancer i bygge- og anlægsvirksomhed, udfærdiget af Boligministeriet den 10. december 1992.
- ³ I en række tilfælde pålægges transportøren et præsumptionsansvar ved beskadigelse eller bortkomst af det transporterede gods, der er imidlertid visse variationer i ansvarsgrundlaget afhængig af transportformen, hvilket fremgår af den omtalte artikels p. 294-301.
- ⁴ Jf. hertil f.eks. von Eyben og Wagner: Lærebog i erstatningsret (4. udg.), s. 56 ff.
- ⁵ Jens Vikner og Jesper Hermansen: Arbejdsgiverens arbejdsskadeansvar, 2. udgave 1993, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

- ⁶ I dommen U 1989.1108 H pålagdes arbejdsgiveren under opregning af den konkrete sags særlige forhold et objektivt ansvar for asbestose og i enkelte tilfælde kræft, der havde ramt flere af de ansatte. Domme er således et enkeltstående tilfælde, hvor der er pålagt arbejdsgiveren et objektivt ansvar, se von Eyben og Vagner: Lærebog i erstatningsret (4. udg.), s. 134.
- ⁷ Jf. von Eyben og Vagner: Lærebog i erstatningsret (4. udg.) s. 131.
- ⁸ Dvs. tabt arbejdsfortjeneste (§ 2), svie- og smerte godtgørelse (§ 3), méngodtgørelse (§ 4) og erhvervsevnetabserstatning (§ 5).
- ⁹ Jf. hertil betænkning 1383/2000, s. 51 ff og 85 ff. Ændringerne i EAL indeholdes i lovforslag nr. 143, der er vedtaget af Folketinget den 31. maj 2001, og træder i kraft den 1. juli 2002.
- ¹⁰ Festskriftet indeholder artiklen »Revision af erstatningsansvarsloven« (p. 113-120) af Jens Møller, der er en nyttig orientering om kommissoriet for den arbejdsgruppe, der har udarbejdet betænkning 1383/2000, og om de drøftelser, der ligger bag ændringsforslagene.
-